

KRONIKA I SPRAWOZDANIA

I. KRONIKA AKADEMICKIEGO STUDIUM TEOLOGII KATOLICKIEJ PRZY METROPOLITALNYM SEMINARIUM DUCHOWNYM W WARSZAWIE

(OPR. KS. ROMAN BARTNICKI, KS. BOGUSŁAW INLENDER, KS. JÓZEF WARZESZAK)

I. Powołanie Instytutu Nauk Kościelnych Archidiecezji Warszawskiej

Ksiądz kardynał Józef Glemp, arcybiskup gnieźnieński i warszawski, prymas Polski, powołał dekretem z dnia 1 lipca 1982 r. w archidiecezji warszawskiej Instytut Nauk Kościelnych Archidiecezji Warszawskiej. Oto treść dekretu Księdza Prymasa:

Mając na uwadze rozwój nauk kościelnych na terenie stolicy, a także potrzebę harmonijnego współdziałania uczonych kapłanów i świeckich w różnych dziedzinach wiedzy teologicznej, jak również wychodząc naprzeciw oczekiwaniom warszawskiego Ludu Bożego, niniejszym powołuję do życia na terenie stolicy „Instytut Nauk Kościelnych Archidiecezji Warszawskiej”.

Instytut ten, na którego czele stać będzie PREZES z ZARZĄDEM, ma w porozumieniu z Arcybiskupem Warszawskim i Radą Naukową Konferencji Episkopatu Polski, kształtować warunki do rozwoju nauk kościelnych na terenie Kościoła Warszawskiego, określać współdziałanie poszczególnych dziedzin tych nauk oraz nawiązywać współpracę z innymi uczelniami kościelnymi na terenie Warszawy i Kraju.

Instytut ma koordynować pracę przede wszystkim między Arcybiskupim Seminarium Duchownym i Papieskim Studium Teologicznym, a także Studium Pastoralnym dla kapłanów, Prymasowskim Studium Życia Wewnętrznego, Studium Katechetycznym, obydwoma szkołami organistowskimi, oraz Studium teologii dla świeckich.

Patronce Warszawy, Matce Bożej Łaskawej, polecam prace Instytutu Nauk Kościelnych Archidiecezji Warszawskiej.

† Józef Glemp
Arcybiskup Warszawski

Jak wynika z powyższego dekretu, zadaniem nowo powołanego Instytutu Nauk Kościelnych jest przede wszystkim tworzenie środowiska teologiczno-naukowego w archidiecezji warszawskiej, kształtowanie warunków rozwoju nauk kościelnych w archidiecezji poprzez m.in. współpracę z innymi uczelniami kościelnymi w stolicy i w całym kraju oraz poprzez koordynację współpracy pomiędzy archidiecezjalnymi ośrodkami kształcenia. Tak więc Instytut zasięgiem swej działalności obejmuje:

Akademickie Studium Teologii Katolickiej,
Metropolitalne Seminarium Duchowne,
Prymasowskie Studium Teologii Życia Wewnętrznego,
Studium Pastoralne dla Kapłanów,
Studium Teologii dla Świeckich przy Seminarium Duchownym,
Studium Katechetyczne przy Metropolitalnej Kurii Warszawskiej,
Studium Muzyczno-Liturgiczne im. św. Piusa X dla siostr zakonnych,
Instytut szkolenia organistów.

Dekretem z dnia 1 lipca 1982 roku ks. prymas Józef Glemp mianował ks. prof. dr. hab. Bronisława Dembowskiego prezesem Instytutu i jednocześnie dziekanem Akademickiego Studium Teologii Katolickiej, zaś ks. doc. dr. hab. Marka Starowieyskiego – zastępcą prezesa tegoż Instytutu oraz wicedziekanem ASTK.

II. SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI NAUKOWO-DYDAKTYCZNEJ INSTYTUTU NAUK KOŚCIELNYCH ARCHIDIECEZJI WARSZAWSKIEJ W ROKU AKADEMICKIM 1982/83

1. AKADEMICKIE STUDIUM TEOLOGII KATOLICKIEJ PRZY METROPOLITALNYM SEMINARIUM DUCHOWNYM ŚW. JANA CHRZCICIELA W WARSZAWIE

Erygowane zostało dekretem Świętej Kongregacji do spraw Seminariorów i studiów uniwersyteckich w 1962 r.

W roku akademickim 1982/83 posiadało 7 sekcji: sekcję biblijną z dwoma seminariami Starego Testamentu i jednym seminarium Nowego Testamentu; sekcję teologii systematycznej z seminariami: teologii fundamentalnej, teologii dogmatycznej i teologii życia wewnętrznego, teologii moralnej ogólnej i teologii moralnej szczególnej. Sekcja historyczno-patrolologiczna prowadziła seminarium historii Kościoła w Polsce, historii sztuki chrześcijańskiej i patrologii. Na sekcji prawa kanonicznego było tylko jedno seminarium, natomiast na sekcji teologii praktycznej było pięć seminariorów naukowych: pedagogiki, homiletyki, katechetyki, teologii pastoralnej i liturgiki. Sekcja filozoficzna posiadała dwa seminaria: historii filozofii oraz psychologii i antropologii chrześcijańskiej. Sekcja teologii życia wewnętrznego prowadziła siedem seminariorów: teologii laikatu, teologii życia duchowego, psychologii życia duchowego, teologii życia zakonnego, historii duchowości, teologii liturgii, teologii modlitwy. Studenci tej sekcji odbywali swe studia uczestnicząc w zajęciach Prymasowskiego Studium Życia Wewnętrznego.

W ASTK zatrudnionych było 50 pracowników naukowych, w tym 1 profesor zwyczajny, 3 profesorów nadzwyczajnych, 4 docentów, 2 doktorów habilitowanych, 36 doktorów, 4 magistrów. Spośród pracowników naukowych w ostatnim roku akademickim jeden uzyskał doktorat filozofii.

W roku akademickim 1982/83 wydany został I tom rocznika Warszawskich Studiów Teologicznych. Okazją do publikacji był obchodzony w br. jubileusz 300-lecia Seminarium Duchownego św. Jana Chrzciciela. Następny tom jest przygotowywany do druku. Wykładowcy ASTK opublikowali w ostatnim roku 15 pozycji książkowych i wiele artykułów. Uczestniczyli w sympozjach i kongresach naukowych odbywających się m.in. w Rzymie, Pamplonie, Oksfordzie, Cambridge, w Londynie, Strasbourgu, Tübingen, Arnoldsheim, Ludwigham, w Wiedniu wygłaszając tam komunikaty, które zostały też zamieszczone w aktach kongresów. Kilkunastu pracowników brało udział w Kongresie Teologów Polskich w Lublinie, a ks. dr Bogusław Inlender wygłosił jeden z plenarnych referatów.

Wspólnie z Wydziałem Teologicznym oo. jezuitów zorganizowane zostały dwa spotkania naukowe na temat odnowionych obrzędów sakramentu pokuty.

Biblioteka posiadała w dniu 1 września 1983 r. 135 093 książki oraz 2882 tytuły czasopism. W ostatnim roku przybyło 2091 książek. W ogólnie dostępnej czytelni bibliotecznej z książek i czasopism korzystały 2402 osoby. Czytelników wypożyczających książki i czasopisma było 975.

W ASTK studiowało łącznie 343 studentów. Na kursie prowadzącym do magisterium było 290 osób. Byli to alumni Metropolitalnego Seminarium Duchownego od I do V roku oraz zakonnicy studujący w Seminarium. Kurs licencjacki stanowili

alumni VI roku – było ich 29 – oraz księża dojeżdżający z parafii i zaliczający II rok kursu licencjackiego na sekcjach działających przy Metropolitalnym Seminarium Duchownym – było ich 11. Ponadto na sekcji teologii życia wewnętrznego przygotowywało licencjat 13 osób – studentów Prymasowskiego Studium Życia Wewnętrznego. Razem na kursie licencjackim były 53 osoby. Magisterium z teologii uzyskało 22 neoprezbiterów (na ogólną liczbę 29 – razem z zakonnikami). Licencjat teologii został nadany trzem księżom po studiach na sekcjach działających przy Seminarium Duchownym. Były to licencjaty pisane z zakresu teologii moralnej – 1 i 2 licencjaty z patrologii. Jeden licencjat nadano na sekcji teologii życia wewnętrznego. Razem nadano więc 22 tytuły magisterskie i 4 licencjackie. Na dalsze studia na innych uczelniach w br. wysłany został niestety tylko jeden licencjat. Wyjechał studiować teologię fundamentalną do Pamplony w Hiszpanii.

2. PRYMASOWSKIE STUDIUM ŻYCIA WEWNĘTRZNEGO

Istnieje od roku 1962. Kadre nauczającą tworzyło w minionym roku 13 osób wliczonych wcześniej do pracowników naukowych ASTK z tej racji, że osoby przygotowujące licencjat stanowią sekcję teologii życia wewnętrznego ASTK. Wśród pracowników Prymasowskiego Studium Życia Wewnętrznego było 2 docentów, 2 doktorów habilitowanych, 8 doktorów, 1 magister.

W Prymasowskim Studium Życia Wewnętrznego studiowały razem 142 osoby, 70 osób na studiach stacjonarnych i 72 osoby na studiach zaocznych. 12 osób uzyskało dyplom ukończenia studiów, a jedna osoba zdobyła tytuł licencjata.

3. STUDIUM KATECHETYCZNE

Istnieje przy Kurii Metropolitalnej Warszawskiej i kształci katechetów dla potrzeb archidiecezji. W ostatnim roku w zajęciach brało udział 60 słuchaczy. Istnieją również, mające długą tradycję, tzw. kursy katechetyczne. Drugi etap kursu ukończyło w lipcu br. 116 osób. Osoby te otrzymały świadectwa uprawniające do starania się o misję kanoniczną. Na studium i kursach wykladało i prowadziło ćwiczenia 15 osób.

4. STUDIUM MUZYCZNO-LITURGICZNE IM. ŚW. PIUSA X DLA SIÓSTR ZAKONNYCH

Istnieje od roku 1951. W Studium zatrudnionych było 6 wykładowców. Studioowało 20 osób.

5. INSTYTUT SZKOLENIA ORGANISTÓW PRZY KURII METROPOLITALNEJ WARSZAWSKIEJ

Istnieje od 1965 roku. Przygotowuje przyszłych organistów. W Studium zajęcia dydaktyczne prowadzone były przez 4 wykładowców. Naukę pobierało 48 osób. Studium ukończyły 2 osoby.

Działało pierwszy rok nawiązując do przedwojennego Instytutu Wyższej Wiedzy Religijnej. Wykłady były prowadzone przez 8 wykładowców. W zajęciach uczestniczyło 175 osób.

III. UROCZYSTA INAUGURACJA ROKU AKADEMICKIEGO 1982/83

W dniu 4 listopada 1982 r. o godz. 17.00 odbyła się w kościele seminaryjnym przy ul. Krakowskie Przedmieście 52/54 uroczysta inauguracja roku akademickiego wszystkich ośrodków naukowych archidiecezji warszawskiej będących pod patronatem świeżo powołanego do życia Instytutu Nauk Kościelnych Archidiecezji Warszawskiej. Uroczystej Mszy św. koncelebrowanej przez księży profesorów i licznych księży gości przewodniczył arcybiskup archidiecezji warszawskiej ks. kardynał Józef Glemp, Wielki Kanclerz ASTK, prymas Polski. W czasie Mszy św. Jego Eminencja wygłosił do zebranych księży profesorów, gości i studentów homilię, w której podkreślił m.in. wielką potrzebę tworzenia mocnego środowiska teologiczno-naukowego w stolicy Polski.

Po Mszy św. chór klerycki odśpiewał pieśń „Gaude Mater Polonia”, po czym przemówił dziekan Wydziału ASTK witając licznie przybyłych gości i przedstawiając zebranych poszczególne ośrodki kształceniowe naszej archidiecezji, które w dniu dzisiejszym uroczą inaugurację swój rok akademicki.

Słowo końcowe skierował do zebranych Wielki Kanclerz ASTK ks. prymas Józef Glemp. Zakończono uroczystość odśpiewaniem „Boże coś Polskę”.

IV. PRZEMÓWIENIE KSIĘDZA DZIEKANA BRONISŁAWA DEMBOWSKIEGO PODCZAS INAUGURACJI ROKU AKADEMICKIEGO 1982/1983

Wielce Szanowni Uczestnicy naszego dzisiejszego święta!

Bożej Opiece poleciliśmy już w czasie Mszy świętej wszelkie nasze dobre pragnienia. Obecnie mam zaszczyt, jako dziekan naszego Fakultetu rozpocząć uroczystość inauguracji nowego roku akademickiego 1982/83.

Najpierw pragnę serdecznie przywitać wszystkich zebranych.

Przede wszystkim J. E. księdza prymasa Józefa Glempla, abpa gnieźnieńskiego i warszawskiego – naszego Wielkiego Kanclerza. Załedwie dziś powrócił z Rzymu i Hiszpanii, a przecież nie szczędził sił i czasu, aby być z nami i przewodniczyć najpierw uroczystej koncelebrze, a teraz inauguracji. Serdecznie i gorąco dziękujemy.

Witam Ich Ekscelencje księży biskupów, naszych wypróbowanych przyjaciół, z których ks. bp Zbigniew Józef Kraszewski i ks. bp Kazimierz Romaniuk byli rektorami naszego Seminarium i nadal są z nim związani pracą i sercem.

Szczególne wyrazy wdzięczności pragnę skierować do ks. bpa Kazimierza Romaniuka, który jako rektor Seminarium był dziekanem Akademickiego Studium Teologii Katolickiej i wielce przyczynił się do powstania Papieskiego Fakultetu Teologicznego.

Witam Jego Magnificencję ks. prof. Remigiusza Sobańskiego, rektora Akademii Teologii Katolickiej.

Witam księży profesorów Andrzeja Koprowskiego i Jana Charytańskiego – rektora i dziekana Wydziału Teologii „Bobolanum” ojców jezuitów oraz ks. prof. Romana Foryckiego, rektora Seminarium pallotyńców w Ołtarzewie.

Obecność przedstawicieli Wyższych Szkół Teologicznych jest wyrazem naszego gorącego pragnienia współpracy i jednoczenia wysiłków dla tworzenia warszawskiego środowiska teologicznego, a w konsekwencji dla rozwoju myśli teologicznej w Polsce.

Witam serdecznie przełożonych nowych studentów zakonników.

Witam jak najserdeczniej wszystkich zebranych Uczestników naszej uroczystości, zwłaszcza naszych Profesorów i Studentów.

- * -

Zamiast zwyczajowego w dniu inauguracji sprawozdania z poprzedniego roku pracy podam kilka wyjaśnień.

Istniejące od kilkunastu lat Akademickie Studium Teologii Katolickiej przy Metropolitalnym Seminarium Duchownym św. Jana Chrzyciela w Warszawie otrzymało prawa Papieskiego Fakultetu Teologicznego, a Ks. Prymas dekretem z dnia 1 lipca 1982 zlecił Dziekanowi tegoż Fakultetu funkcję prezesa „Instytutu Nauk Kościelnych Archidiecezji Warszawskiej”. Instytut ów ma koordynować pracę różnych archidiecezjalnych warszawskich zespołów studyjnych i nauczających oraz zapewniać – tam, gdzie spełnione są odpowiednie warunki – ich akademicki charakter. Dlatego inauguracja nowego roku pracy Papieskiego Fakultetu Teologicznego obejmuje kilka instytucji.

1. Metropolitalne Seminarium Duchowne, które w tym roku akademickim obchodzić będzie trzecie stulecie swojego istnienia, a dziś jest organizatorem i gospodarzem naszej uroczystości. Rektorowi Seminarium ks. prof. Stanisławowi Kurowi serdecznie dziękuję za gościnność. Także serdecznie dziękuję wszystkim, którzy się do organizacji i uświetnienia naszej uroczystości przyczynili, zwłaszcza ks. prefektowi Wiesławowi Kądzieli i prowadzonemu przez niego chórowi kleryckiemu.

2. Drugą instytucją, która dziś inauguruje w naszej akademickiej wspólnotce nowy rok pracy, jest Prymasowskie Studium Życia Wewnętrznego, założone 20 lat temu przez niezapomnianego śp. ks. rektora Antoniego Słomkowskiego. Studium to zrazu przeznaczone dla kształcenia Seminaryjnych Ojców Duchownych oraz Mistrzów i Mistrzyń Nowicjatów Zakonnych, obecnie otwarte jest również dla świeckich. Prowadzone jest przez ks. docenta Eugeniusza Werona, pallotylna, wielce zasłużonego dla rozwijania i propagowania teologii laikatu.

3. Są także wśród nas profesorowie i studenci Archidiecezjalnego Studium Katechetycznego, nawiązującego do wspaniałych tradycji Kursów Katechetycznych działających w okresie międzywojennym w Warszawie z inicjatywy śp. Janiny Kotarbińskiej, którą miałem zaszczyt znać osobiście jako uczeń szkoły powszechnej, choć – niestety – mnie religii nie uczyła. Cieszymy się, że jest wśród nas wieloletni dyrektor tego Studium ks. prałat Stefan Piotrowski i niestrudzona organizatorka s. Jana Płaska.

4. Nie można wyobrazić sobie liturgicznego życia Kościoła bez śpiewu i muzyki. Dlatego z radością witamy wśród nas przedstawicieli obu archidiecezjalnych szkół muzycznych: Studium Muzyczno-Liturgicznego im. św. Piusa X dla sióstr zakonnych i Studium dla organistów. Radujemy się, że jest wśród nas profesor śpiewu wielu pokoleń kleryckich i wieloletni dyrektor i współtwórca Studium Muzyczno-Liturgicznego ks. prałat Mieczysław Jankowski.

Cieszymy się również, że oboma szkołami muzycznymi zechciał zaopiekować się J. E. ks. bp Jerzy Dąbrowski, najmuzykalniejszy przedstawiciel Episkopatu Polski. Wyrazy wdzięczności należą się Siostrom Rodziny Maryi, które służą swoim lo-

kalem, i siostrze mgr Alicji Jończyk, sekretarce Studium. Szczególna wdzięczność należy się też Księdzu Proboszczowi Parafii Wszystkich Świętych, który daje schronienie Studium dla Organistów.

5. Wreszcie najmłodsza instytucja, wchodząca w drugi miesiąc realnego istnienia, choć w sferze marzeń i projektów istniejąca już od kilku lat, zwłaszcza w myśli ks. bpa Romaniuka: Studium Teologii dla Świeckich, którego dzielnym organizatorem jest ks. dr Jan Miazek. Studium to ma wielką ambicję nawiązania do tradycji przedwojennego IWKR – Instytutu Wyższej Kultury Religijnej. O ogromnym zapotrzebowaniu na tego rodzaju działalność świadczy fakt zapisania się na Studium Teologii dla Świeckich około 250 osób.

Stawia to przed Fakultetem duże zadania, zwłaszcza że Seminarium już drugi rok przeżywa istną inwazję powołań. Jedyne na dwóch pierwszych latach, wraz z klerykami zakonnymi, jest 166 alumnów, naszych studentów!

Obyśmy tylko zdołali sprostać podjętym zadaniom, które wyznaczone są przez wielką potrzebę pogłębiania świadomości religijnej oraz potrzebę pogłębiania chrześcijańskiego kształtowania życia i odnajdywania jego sensu w Chrystusie. Tym zadaniom pragniemy służyć. Jeszcze brzmią w uszach słowa Ojca Świętego Jana Pawła II – którego dziś w dniu Jego imienin serdecznie wspominamy – wypowiedziane w Warszawie na Placu Zwycięstwa 2 czerwca 1979 roku:

„Kościół przyniósł Polsce Chrystusa – to znaczy klucz do zrozumienia tej wielkiej i podstawowej rzeczywistości, jaką jest człowiek. Człowieka bowiem nie można do końca zrozumieć bez Chrystusa. A raczej: człowiek nie może siebie sam do końca zrozumieć bez Chrystusa. Nie może zrozumieć ani kim jest, ani jaka jest jego właściwa godność, ani jakie jest jego właściwe powołanie i ostateczne przeznaczenie. Nie może tego wszystkiego zrozumieć bez Chrystusa”.

Ale z Chrystusem – dodajmy – może to zrozumieć. Podejmujemy naszą pracę naukową i nauczającą, by samemu przybliżyć się do Chrystusa, by pomóc naszym studentom w ich drodze do Chrystusa. W obecnej, trudnej sytuacji naszej polskiej społeczności, w Bogu pokładając nadzieję, z ufnością rozpoczynamy nowy rok pracy. Ogłaszam go za otwarty: quod felix, faustum fortunatumque sit!

V. UROCZYŚCOCI JUBILEUSZU 300-LECIA METROPOLITALNEGO SEMINARIUM DUCHOWNEGO ŚW. JANA CHRZCICIELA W WARSZAWIE

W roku akademickim 1982/83 Metropolitalne Seminarium Duchowne św. Jana Chrzciciela w Warszawie obchodziło swój wielki jubileusz 300-lecia istnienia. Centralne uroczystości jubileuszowe odbyły się 28 kwietnia 1983 r. Obchodom przewodniczył kardynał Józef Glemp, prymas Polski. We Mszy św. koncelebrowanej pod przewodnictwem Arcypasterza udział wzięli: biskupi sufragani warszawscy, obie kapituły, przedstawiciele Kurii Warszawskiej, delegacje z KUL, ATK, Teologicznego Wydziału oo. jezuitów, delegacje seminariów duchownych należących do Metropolii Warszawskiej, delegacje Prymasowskiego Seminarium w Gnieźnie, Seminarium księży pallotynów w Ołtarzewie, księża dziekani naszej archidiecezji, księża profesorowie Seminarium, klerycy, a także wielu innych gości, którzy swą obecnością uświetnili diecezjalno-seminaryjną uroczystość.

Homilię w czasie Mszy św. wygłosił ks. bp Władysław Miziołek zatrzymując się przede wszystkim na duchowym znaczeniu przeżycia jubileuszu. Po jubileuszowej Mszy św. ks. dr Jan Wysocki wygłosił wykład, w którym przedstawił szczegółowo dzieje Seminarium w Warszawie. Po uroczystościach w kościele seminaryjnym wszyscy goście mieli możliwość zwiedzić wystawę przedstawiającą historię i rozwój Seminarium. W czasie obiadu ks. rektor Stanisław Kur podziękował Księdzu Prymasowi

i zebranych gościom za udział w tak podniosłej uroczystości. Uroczystość zakończył słowem pasterskim ks. kardynał Józef Glemp.

Rektor Seminarium w imieniu zebranych uczestników uroczystości jubileuszowych wysłał do Ojca Świętego Jana Pawła II telegram, w którym zapewnił o żywej łączności duchowej całego Seminarium Warszawskiego z Głową Kościoła. W odpowiedzi na telegram Ojciec Święty przysłał dla Seminarium swoje apostolskie błogosławieństwo: „Metropolitalnemu Seminarium Duchownemu w Warszawie z okazji jubileuszu 300-lecia pracy naukowej i wychowawczej składam wyrazy uznania i z serca błogosławie.”

Watykan, dnia 17 czerwca 1983 r.

Jan Paweł pp. II

Szczególnym momentem dla Metropolitalnego Seminarium Warszawskiego był drugi dzień pobytu Głowy Kościoła w Warszawie. Papież przejeżdżając Krakowskim Przedmieściem z Belwederu do kościoła Ojców kapucynów zatrzymał się przed Seminarium i udzielił swego apostolskiego błogosławieństwa zebrany wraz z rektorem alumnom przed kościołem seminaryjnym.

Klerycy brali czynny udział w pracach przygotowawczych do wizyty Ojca Świętego jak też i w samej liturgii nabożeństw papieskich. W czasie centralnej uroczystości na Stadionie X-lecia wystąpiła delegacja ASTK w osobach: dziekana ks. prof. dr. hab. B. Dembowskiego, wicedziekana ks. doc. dr. hab. M. Starowieyskiego i sekretarza ks. dr. R. Bartnickiego.

VI. POWOŁANIE DO ŻYCIA STUDIUM TEOLOGICZNO-PASTORALNEGO

Ksiądz Prymas powołał do życia Studium Teologiczno-Pastoralne dla pierwszych roczników kapłańskich. Oto treść dekretu:

DEKRET

Warszawa, 20.IX.1983 r.
Nr 3539/83/P.

Mając na uwadze potrzebę stałego kształcenia się duchowieństwa niniejszym polecam ks. prałatowi prof. dr. hab. Bronisławowi Dembowskiemu, dziekanowi Akademickiego Studium Teologii Katolickiej w Warszawie, zorganizowanie w archidiecezji warszawskiej „Studium Teologiczno-Pastoralnego”

Studium obejmuje trzy najmłodsze roczniki kapłanów, dla których zajęcia odbywać się będą raz w miesiącu:

dla rocznika pierwszego (neopr.) drugi piątek miesiąca,

dla rocznika drugiego trzeci piątek miesiąca,

dla rocznika trzeciego czwarty piątek miesiąca w godzinach od 11 do 16-tej przy kościele wg umowy z zainteresowanym rocznikiem.

W zajęciach przewiduje się: część ascetyczno-modlitewna, wykład, wymiana myśli (dyskusja).

Szczegółowy program będzie uzgodniony z zainteresowanymi. Księża proboszczowie są uprzejmie proszeni o uwzględnienie powyższych terminów przy planowaniu

pracy katechetyczno-duszpasterskiej w parafiach, w których pracują księża objęci obowiązkiem uczestniczenia w studium.

† Józef Kardynał Glemp
Prymas Polski

Dyrektorem powyższego Studium Teologiczno-Pastoralnego dla kapłanów został mianowany wieloletni opiekun pierwszych roczników kapłańskich ks. dr Jerzy Chowańczak. Tegoroczny temat wykładów: Nowy Kodeks Prawa Kanonicznego.

VII. INAUGURACJA ROKU AKADEMICKIEGO 1983/84

10 listopada 1983 roku o godz. 17.00 w kościele seminaryjnym przy ul. Krakowskie Przedmieście 52/54 odbyła się uroczysta inauguracja nowego roku akademickiego 1983/84 na Akademickim Studium Teologii Katolickiej przy Metropolitalnym Seminarium Duchownym w Warszawie. Była to jednocześnie inauguracja wszystkich ośrodków kształcenia podlegających Instytutowi Nauk Kościelnych Archidiecezji Warszawskiej.

Uroczystej koncelebry odprawianej przez księży profesorów przewodniczył ks. kardynał Józef Glemp, prymas Polski, Wielki Kanclerz ASTK. Ksiądz Prymas wygłosił homilię, w której wskazał, że badania teologiczne powinny przybliżać Chrystusa człowiekowi współczesnemu.

Po Mszy św. rozpoczęła się druga część inauguracji. Prowadził ją dziekan ASTK ks. prof. dr hab. Bronisław Dembowski. Na wstępie powitał delegacje z bratnich uczelni: rektora z Krakowa ks. prof. dr. hab. Mariana Jaworskiego, delegata Wydziału Teologicznego w Poznaniu ks. prof. dr. Bogdana Czesza, dziekana z ATK ks. dr. hab. Jana Łacha, dziekana Papieskiego Wydziału Teologicznego o. Jana Charytańskiego, rektora Seminarium oo. jezuitów, o. Andrzeja Koprowskiego, wicerektora Wyższego Seminarium Duchownego księży pallotynów ks. Jana Koryckiego. Z kolei ks. prof. B. Dembowski odczytał telegram od rektora KUL-u ks. bp. prof. dr. hab. Piotra Hemperka. Serdeczne słowa powitania skierował do księży profesorów ASTK oraz studentów.

Następnie przemówił do zebranych: „Obecność przedstawicieli różnych uczelni teologicznych z całej Polski jest bardzo ważnym znakiem naszego wspólnego pragnienia, by razem tworzyć polskie środowiska teologiczne.

Naszym podstawowym zadaniem jest studium i nauczanie. Wiemy, że bez studium – pracy badawczej – nauczanie staje się anemiczne i zamiera. Studium natomiast potrzebuje czasu, środowiska i współpracy między różnymi ośrodkami. Dlatego raduje nas ustalająca się współpraca z Papieskim Wydziałem Teologicznym oo. jezuitów. Mamy nadzieję, że współpraca ta przyczyni się do pogłębienia specjalizacji drugiego i trzeciego cyklu nauczania.

Radością naszą jest dobrze przygotowana średnia kadra nauczająca. Profesorowie z reguły są doktorami w swej specjalności, co nie jest regułą światową. Na potrzeby naszej archidiecezji jest to jednak kadra dość nieliczna. Martwi nas także zbyt mała ilość samodzielnych pracowników naukowych, czyli doktorów habilitowanych. Zastanawiamy się na posiedzeniach Rady nad przyczynami tych niekorzystnych zjawisk. Sądzę, że będziemy mogli przedstawić wnioski Wielkiemu Kanclerzowi ufając, że dopomoże nam znaleźć lekarstwo na te słabości”.

Po przemówieniu dziekan wręczył dyplomy licencjackie księżom: Stefanowi Grabowskiemu i Pawłowi Piotrowskiemu, którzy ukończyli studia licencjackie w ubiegłym roku akademickim. Nowi studenci ASTK i jednocześnie klerycy pierwszego roku Seminarium Duchownego otrzymali indeksy.

Wykład inauguracyjny wygłosił ks. dr Józef Warzeszak na temat: „Niektóre aspekty wpływu Ducha Świętego w Kościele według św. Bonawentury”. Słowo końcowe do zebranych gości, księży profesorów, kleryków i świeckich studentów skierował Wielki Kanclerz ASTK Ksiądz Prymas. Wyraził radość z owocnej pracy ASTK i zachęcił do dalszego tworzenia silnego ośrodka naukowego w archidiecezji warszawskiej.

VIII. POSIEDZENIE NAUKOWE PRACOWNIKÓW WYDZIAŁU TEOLOGICZNEGO W WARSZAWIE NA TEMAT: „TEOLOGICZNE I PASTORALNE ELEMENTY NOWYCH OBRZĘDÓW SAKRAMENTU POKUTY I ICH PRZEKAZYWANIE W NAUCZANIU TEOLOGII”.

Na Wydziale Teologicznym „Bobolanum” w Warszawie odbyło się dnia 21 kwietnia 1983 r. posiedzenie naukowe pracowników tego Wydziału oraz pracowników naukowych Wydziału Teologicznego w Warszawie. Ze względu na tematykę posiedzenie to stanowiło kontynuację pracy podjętej na poprzednim spotkaniu w listopadzie roku ubiegłego na temat liturgii sakramentu pokuty. Obecnie rozpatrywano teologiczną treść i pastoralne znaczenie nowych obrzędów sakramentu pokuty i wyłaniające się w związku z tym zadania poszczególnych dyscyplin teologicznych w przekazywaniu nowych ujęć tego sakramentu studentom oraz szerszym kręgom wiernych.

W wygłoszonym referacie ks. Cholewiński TJ wskazał na zadania, jakie spełnia w liturgii tego sakramentu jego oprawa biblijna. W obszernej dyskusji, do której wprowadził swą wypowiedzią ks. S. Moysa TJ, omówiono inne aspekty sakramentu pokuty i ich znaczenie w przekładzie teologicznym.

Referat zatytułowany: „Perykopy czytań liturgicznych przy udzielaniu sakramentu pojednania” zawierał uwagi ogólne na temat roli, jaką spełnia słowo Boże czytane i rozważane w liturgii sakramentalnej. Tak jak w innych sakramentach, jest głoszeniem wiary, jej umacnianiem, wyznaniem i jednocześnie urzeczywistnieniem w sakramentalnym działaniu, które przynosi owoce zbawczej łaski. W sakramencie pojednania już sama treść zebranych tekstów w nowych obrzędach wskazuje na te funkcje słowa Bożego, zwłaszcza na funkcję kerygmatyczną: wezwania do nawrócenia, skorzystania z miłosierdzia Boga, który sam tylko może dać łaskę nawrócenia i okazać miłosierdzie grzesznikowi. Głoszone w liturgii sakramentalnej słowo Boże winno być przyjęte jako wezwanie, skuteczniejsze aniżeli wezwanie zawarte w zwykłym słowie ludzkim, zgodnie z tekstem Hbr 4, 12.

Studiującym teologię należy zatem bardziej uświadamiać skuteczność lektury Pisma świętego, także zbiorowej, jako swoistego momentu i narzędzia zbawczego działania Ducha Świętego. Jest pożądane, by pastoralnej umiejętności posługiwania się tym środkiem alumni nabywali także przez własny udział w organizowanych nabożeństwach pokutnych. Uzyskanie jednak tych owoców z lektury tekstów liturgicznych wymaga odpowiedniego przygotowania teologicznego oraz odpowiedniej formy i treści homilii pokutnej, która nie może sprowadzać się do zwykłego, ludzkiego moralizowania. Winna być natomiast wyjaśnieniem i uprzyśpieszeniem prawdziwej treści słowa Bożego, tzn. kerygmatu, wezwania do nawrócenia głoszonego w kontekście dobrej nowiny i możliwości zbawienia. Homilia nie powinna być ograniczona do samej tylko „parenezy”, czyli moralnego upomnienia. Głosić należy pełną treść kerygmatu chrześcijańskiego – negatywną o wielkości zła zawartego w grzechu i w sprzeciwie wobec Boga oraz pozytywną o wielkości Misterium Paschalnego Chrystusa, który przez Śmierć i Zmartwychwstanie przynosi życie. Dopiero w tym pełnym kon-

tekście zbawienia i odkupienia nawrócenie staje się aktem moralności prawdziwie chrześcijańskiej.

Ks. Moysa w swej wypowiedzi wskazał z kolei na zadania, jakie obrzędy pojednania stawiają przed teologią biblijną. W jej wykładzie należy uwzględnić zwłaszcza te elementy, które składają się na teologię nawrócenia i pokuty. Należą do nich: liczne formy wezwania do pokuty, idea „władzy kluczy” w widzialnej wspólnocie Kościoła, idea „Królestwa Bożego”, które Chrystus urzeczywistnia w świecie i do którego wzywa poprzez nawrócenie i pokutę. W zakresie dogmatycznym, zwłaszcza w wykładzie historii dogmatów, konieczne jest wyrażenie wskazywanie na istnienie ciągłości podstawowych elementów pokuty w Kościele, to znaczy wyznawania win wobec Kościoła i pojednania grzesznika z Kościołem. Jednocześnie potrzebne jest branie pod uwagę i właściwe wyjaśnianie zmian zachodzących w praktyce pokutnej Kościoła, m.in. ustalenia się praktyki pokuty wielokrotnej i spowiedzi nie publicznej. Winno to być także uwzględniane w wykładzie eklezjologii.

W dyskusji podkreślono liczne powiązania pomiędzy odnową obrzędu pokuty a aktualnym nauczaniem Magisterium Kościoła na temat odkupienia i nawrócenia jako zasadniczych elementów życia chrześcijańskiego (ks. Santorski, ks. Gościmski, ks. Moysa). Zwrócono również uwagę na aktualność problematyki nawrócenia moralnego zarówno w teologii, jak i we współczesnej filozofii człowieka, która podkreśla niewystarczalność wyłącznie ludzkich środków mających przynieść rzeczywiste wybawienie od zła, pojednanie z Bogiem i ludźmi (ks. Kur, ks. Dembowski, ks. Kulisz, ks. Inlender). Ważne elementy przygotowania przyszłych kapłanów jako głosicieli pokuty i szafarzy sakramentu pojednania powinny też wnosić wykłady patrystyki, ukazujące żywe poczucie powagi grzechu pierwszych pokoleń chrześcijan, a także wykłady prawa kościelnego, w którym wyraża się pasterska świadomość i troska Kościoła (ks. Starowieyski, ks. Pacuszkiewicz, ks. Gościmski, ks. Inlender).

IX. POSIEDZENIE NAUKOWE PRACOWNIKÓW WYDZIAŁU TEOLOGICZNEGO W WARSZAWIE NA TEMAT: „NOWE OBRZĘDY SAKRAMENTU POKUTY”

W Warszawskim Seminarium Duchownym odbyło się 18 listopada 1983 r. wspólne posiedzenie naukowe pracowników Wydziału Teologicznego i Kolegium Teologicznego Księży Jezuitów w Warszawie. Posiedzenie otworzył Dziekan Wydziału Teologicznego w Warszawie ks. prof. n. dr hab. B. Dembowski podkreślając znaczenie obecnego spotkania, które inauguruje zespołową pracę na Wydziale i współpracę z innymi zakładami teologicznymi w Polsce.

Ks. dr J. Miazek wygłosił referat pod tytułem: „Nowe obrzędy sakramentu pokuty. Reforma – struktura – teologia”, a następnie odbyła się dyskusja na temat: „Nowe obrzędy a nasza praktyka duszpasterska i mentalność religijna”, do której wprowadzenie wygłosili ks. prof. dr hab. J. Charytański i ks. dr M. Nowak.

W wygłoszonym referacie omówienie nowej książki liturgicznej zostało poprzedzone wstępem historycznym. Referat podkreślił znaczenie długotrwałej ewolucji w praktyce pokuty chrześcijańskiej i wskazał główne momenty prowadzące do aktualnie przyjętych form sakramentu pokuty. Wprowadzone obecnie obrzędy nie wskazują na radykalną zmianę w pojmowaniu tego sakramentu w Kościele. Zasadniczym sposobem jego sprawowania jest nadal praktyka indywidualnego wyznania win wraz z indywidualnym rozgrzeszeniem. Widoczne jest natomiast rozbudowanie liturgii tego sakramentu przez wprowadzenie lektury Pisma świętego, modlitw i dialogu penitenta ze spowiednikiem. Zarówno dekret wprowadzający nowy obrzęd, jak też jego nowa forma wskazują na pogłębienie teologii pokuty, zwłaszcza przez powiązanie tajemnicy pojednania z dziejami zbawienia.

Przystąpienie do sakramentu pokuty jest odpowiedzią na Boże wezwanie do nawrócenia, skierowane do człowieka i nieustannie głoszone w Kościele. W nowym obrzędzie uwidocznił się związek pokuty z pełnią zjednoczenia w miłości, które dokonuje się w eucharystii. Dobitnie również ukazuje się wspólnotowy i eklesjalny charakter pokuty sakramentalnej oraz trynitarnie odniesienie pojednania dokonanego między człowiekiem a Bogiem. Obecna odnowa obrzędów pokuty zmierza do uwyraźnienia właściwego znaczenia tego sakramentu, a jednocześnie do odpowiedniej przemiany samej mentalności chrześcijan i sposobu pojmowania nawrócenia w ich życiu.

Wypowiedzi wprowadzające do dyskusji i głosy uczestników dotyczyły m.in. konieczności oddziaływania na wiernych w kierunku rozbudzenia świadomości powołania do nieustannego nawrócenia i doskonalenia się – z właściwym wykorzystaniem sakramentu pokuty (ks. Charytański, ks. Nowak, ks. Inlender). Należy dążyć do przywrócenia sakramentowi pokuty jego właściwego miejsca w życiu chrześcijan, niezależnego od okazjonalnych powiązań obrzędowych i tradycyjnych, jak rodzinne rocznice lub inne praktyki okresowe (ks. Charytański). Potrzebna jest praca nad rozbudzeniem i właściwym uformowaniem poczucia wymiaru społecznego zarówno grzechu, jak i nawrócenia oraz świadomości niezbędnej roli Kościoła w dziele pojednania z Bogiem (ks. Nowak, ks. Gościmski, ks. Weron, ks. Sieg).

Wskazano również na trudności łączące się z upowszechnieniem nowych obrzędów wśród wiernych ze względu na istniejącą tradycję, opartą na długotrwałej i żywej w Polsce praktyce spowiedniczej. Podkreślono też częsty brak zdolności i przygotowania do posługiwania się lekturą Pisma świętego w sposób refleksyjny i samodzielny (ks. Moysa).

W odniesieniu do teologii sakramentu pokuty, znajdującej wyraz w nowych obrzędach, podkreślono znaczenie terminologii, która akcentuje misję Chrystusa i Kościoła w pojednaniu ludzkości z Bogiem oraz ludzi wewnątrz ich wspólnot (ks. Santorski, ks. Pacuszkiewicz). Stąd doniosłość świadectwa, jakie niesie z sobą praktyka wspólnotowego pojednania i nawrócenia (ks. Nowak, ks. Dembowski). Wprowadzenie nowych obrzędów pokuty stanowi ważny etap w rozwoju świadomości teologicznej i praktyki pastoralnej Kościoła, a jednocześnie jest wezwaniem do długotrwałej i pogłębionej odnowy życia całego Ludu Bożego (ks. Inlender, ks. Charytański). Obszerniejsze wypowiedzi w dyskusji złożono również na piśmie.

X. POSIEDZENIE NAUKOWE PRACOWNIKÓW WYDZIAŁU TEOLOGICZNEGO W WARSZAWIE NA TEMAT: „SAKRAMENT POKUTY W ŚWIETLE PRZEPISÓW NOWEGO KODEKSU PRAWA KANONICZNEGO”

Dnia 24 listopada 1983 r. odbyło się w Warszawskim Seminarium Duchownym kolejne posiedzenie pracowników Wydziału Teologicznego w Warszawie z udziałem pracowników naukowych „Bobolanum” poświęcone omówieniu postanowień nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego w zakresie sakramentu pokuty. Wprowadzenie do dyskusji stanowił referat ks. dr. Antoniego Gościmskiego pt. „Aspekty teologiczne w przepisach nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego dotyczących sakramentu pokuty”.

Na wstępie Autor referatu przedstawił uwagi wprowadzające, dotyczące ogólnego charakteru nowego Kodeksu jako całości. Podkreślił m.in. wkład teologów w opracowanie Kodeksu i jego charakter nie tylko ściśle prawny, ale i teologiczny. Przejawia się to zwłaszcza w istnieniu w nowym Kodeksie obok właściwych rozporządzeń także znacznej ilości sformułowań o charakterze pouczającym i definicyjnym.

Autor wskazał jednocześnie na istnienie szeregu problemów związanych z nową, nie zawsze wystarczająco ujednoczoną terminologią Kodeksu.

Przechodząc do omówienia konkretnych sformułowań, Autor zanalizował przede wszystkim kan. 959, stanowiący definicyjne określenie sakramentu pokuty, ujawniający pewne różnice w stosunku do sformułowań dawnego Kodeksu. Tekst kanonu jest obszerniejszy i dokładniej opisuje istotę i elementy pokuty sakramentalnej. Pominęto w nim określenie „iudicialis” w odniesieniu do absolucji kapłańskiej. Dawniejsze określenie wewnętrznej postawy penitenta jako koniecznego warunku absolucji (*fideli rite disposito*) zostało rozwinięte i wskazuje obecnie konkretne akty penitenta i elementy nawrócenia w sakramencie pokuty. Zwraca uwagę pominięcie rachunku sumienia, słusznie wyliczanego tradycyjnie jako jeden z warunków dobrego odbycia spowiedzi, ale nie stanowiącego istotnego elementu pokuty sakramentalnej. Ten sam podstawowy kanon wskazuje również na nierozdzielny związek pomiędzy darowaniem grzechów przez Boga (*veniam peccatorum... a Deo obtinent*) i dostąpieniem pojednania z Kościołem (*reconciliantur cum Ecclesia*). Sam akt odpuszczenia grzechów odniesiony jest do Boga, a dokonuje się w absolucji udzielonej przez szafarza tego sakramentu (*per absolutionem ab eodem ministro impertitam*).

Na określoną teologię pokuty sakramentalnej i na konieczną rolę wyznania grzechów przed spowiednikiem wskazują wyraźnie kolejne kanony zawarte w pierwszym rozdziale tej części Kodeksu. Sformułowane w nich zobowiązania dotyczące konieczności spowiedzi indywidualnej i szczegółowej, także w wypadku skorzystania uprzednio z możliwości wyznania tylko ogólnego i absolucji zbiorowej, są zgodne w swej treści z nowym „*Ordo paenitentiae*”.

W końcowej części referatu Autor wskazał niektóre nowe sformułowania dotyczące jurysdykcji spowiednika i sposobu sprawowania jego funkcji.

W dyskusji, idąc po linii rozważań przyjętej w referacie, podkreślono istnienie w Kodeksie jako całości pewnych elementów świadczących o zapożyczeniu kategorii myślenia właściwym prawu pozakościelnemu, na przykład pojęcia „władzy wykonawczej”. W rzeczywistości w Kościele wszyscy jego członkowie są powołani do czynnego udziału w jego misji (ks. Żurowski). W nowym Kodeksie zwraca uwagę zastąpienie pojęcia „*iurisdictio*” pojęciem „*facultas*”, zgodne ze stanowiskiem Soboru Watykańskiego II, który wskazuje źródło władzy w kapłańskich święceniach.

W odniesieniu do teologii pokuty sakramentalnej podkreślono znakowy charakter „sądu”, jakim jest spowiedź i rozgrzeszenie. Jest to znak zrozumiały w swej codziennej treści: wymiaru sprawiedliwości w celu utrzymania ładu moralnego i społecznego. Znak sakramentalny przekracza tę treść i przekazuje rzeczywistość nadprzyrodzoną, jaką jest Boże przebaczenie wyznanej winy (ks. Santorski). Z drugiej strony wskazano na źródła i właściwy sens formuły Soboru Trydenckiego, który potwierdził znaczenie pokuty sakramentalnej jako aktu „sądowiczego” (*actus iudicialis*), aby zrównoważyć skrajny pogląd Marcina Lutra przypisujący kapłańskiej absolucji znaczenie zwykłej deklaracji o zbawieniu grzesznika (ks. Moysa). W związku z tym podkreślono aktualność dalszych badań nad trydencką doktryną o sakramencie pokuty, a także konieczność harmonijnego uwzględniania w teologii, w prawodawstwie kościelnym i w działaniu pastoralno-katechetycznym obydwu aspektów sakramentu pokuty: uwolnienia od winy i kary oraz pojednania z Bogiem i Kościołem. Pokuta zawiera w sobie zarówno osąd człowieka, jak też pojednanie oraz głoszenie miłości i pokoju. Bardziej integralnie łączy te elementy nowe „*Ordo paenitentiae*” (ks. Dembowski, ks. Inlender, ks. Slipek).

Zwrócono również uwagę, że wprowadzone w nowym Kodeksie określenie istoty pokuty nie jest dogodnym punktem wyjścia katechezy lub akcji pastoralnej, ponieważ uwydatnia wprowadzanie Osobę Boga jako właściwego dawcy przebaczenia, jednak nie eksponuje należycie Chrystusa jako Pośrednika zbawienia i nie wskazuje na Jego Ofiarę jako na cenę i źródło zbawienia człowieka (ks. Charytański, ks. In-

lender, ks. Moysa). Dalsze pogłębienie teologii pokuty winno uwzględniać wieloraki sens nowotestamentalnego pojęcia „sądu” i jego istotny związek z Chrystusem, który zbawia. Kto Go nie przyjmuje, jest „osądzony” (ks. Sieg).

W odniesieniu do postanowień nowego Kodeksu, dotyczących spowiedzi indywidualnej i szczegółowej, zwrócono uwagę na zmiany w zakresie rezerwacji kar, a także na wiążącą nadal moc prawa partykularnego (ks. Głowa). Wskazano również na ewolucyjny, historyczny proces kształtowania się praktyki spowiedzi jako wyznania win i jednocześnie kierownictwa duchowego. Zarówno rozgrzeszenie, jak i kierowanie wymagały wyznania. Podjęcie pokuty było również warunkiem przyjęcia do najstarszych wspólnot życia chrześcijańskiego (ks. Dembowski, ks. Starowieyski, ks. Inlender).

W podsumowaniu dyskusji Autor referatu podkreślił współzależność teologii i prawa kościelnego, widoczną m.in. na rozpatrywanym tutaj odcinku nowego prawa. Ujęcie sakramentu pokuty według formuły Soboru Trydenckiego jako pojednania „sądowego” (in forma iudiciali) ma swe głębokie uzasadnienie. Istnieje jednak niewątpliwa potrzeba dalszych badań w celu wypracowania pogłębionych ujęć teologicznych i sformułowań prawnych.